

Tejsavasán erjesztett funkcionális ital kifejlesztésének mikrobiológiai és élelmiszerbiztonsági vonatkozásai

**Maráz Anna¹,
Pázmándi Melinda^{1,2}
Kovács Zoltán²**

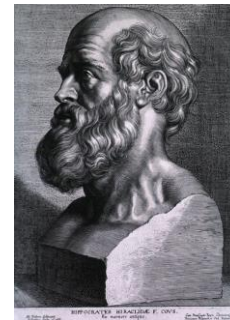
¹Élelmiszer-mikrobiológia, -higiéncia és -biztonság Tanszék

²Élelmiszeripari Műveletek és Folyamattervezés Tanszék
Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Budapest

Zamárdi/on-line, 2021. 11. 9-10.

Funkcionális élelmiszerek

Hippokratész (Kr. e. 460-377): “Gyógyszered legyen az ételed, s ételed legyen a gyógyszered!”

Hippokratész (Rubens, 1638)

- **A funkcionális élelmiszer koncepciója** Japánból indult el az 1980-as években és innét terjedt el a gazdaságilag fejlett országokban, lényeges profitot eredményezve.
- **1984: Foods for Specific Health Uses (FOSHU)** állami projekt “Food products fortified with special constituents that possess advantageous physiological effects.”

FOSHU jelölés feltételei:

- 1/ **Hatékonyság** bizonyítása klinikai vizsgálatokkal
- 2/ **Biztonságosság** bizonyítása klinikai és nem-klinikai vizsgálatokkal
- 3/ Az **aktív, ill. hatékony komponensek** azonosítása

Funkcionális élelmiszerek (folyt.)

Codex Alimentarius

➤ **A Codex Alimentarius-ban nincs „Funkcionális élelmiszer” kategória**, azonban szabályozza a Táplálkozással és az Egészséggel kapcsolatos állításokat (*Guidelines on use of Nutrition and Health claims*), amelyeknek a nemzeti táplálkozási szabályozással, illetve a nemzeti egészségpolitával összhangban kell lenniük.

➤ **Az EU törvényi szabályozása szerint** sincs „Funkcionális élelmiszer” kategória, azonban a Codex Alimentarius szerinti állítások érvényesíthetők.

European Commission Concerted Action on Functional Food Science

„munka definíciója”: A funkcionális élelmiszer a megfelelő táplálkozás-élettani hatásokon felül ***más pozitív hatást is*** gyakorol a szervezetre: ***az egészséget növeli, a közérzetet javítja és/vagy csökkenti bizonyos betegségek kockázatát.***

Alapvető feltétel: Az aktív élelmiszer komponens(ek) azonosítása

Prebiotikumok

A funkcionális élelmiszerek általánosan elfogadott bioaktív komponensei a *prebiotikumok*.

A **prebiotikumok** olyan *nem emészthető* élelmiszer-összetevők, amelyek *jótékonyan hatnak* a gazdaszervezetre azáltal, hogy *szelektíven serkentik* a vastagbélben élő hasznos (*probiotikus*) baktériumok szaporodását és/vagy aktivitását, ezáltal javítják a gazdaszervezet egészségét (Gibson & Roberfroid, 1995).

Leggyakrabban alkalmazott prebiotikumok:

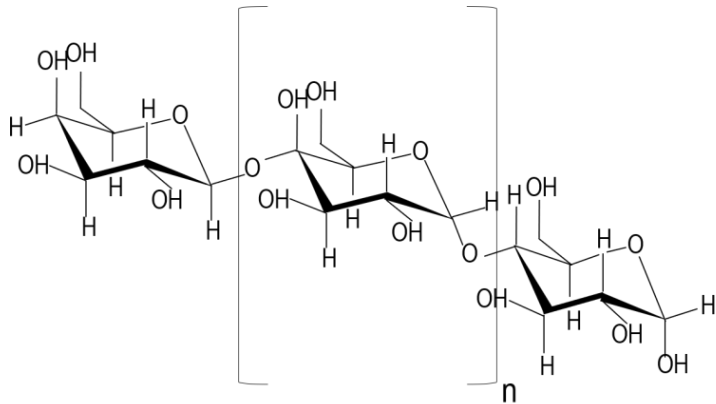
Inulin, fruktooligoszacharidok (FOS), galaktooligoszacharidok (GOS), xilooligoszacharidok (XOS)

Probiotikum + prebiotikum = szinbiotikum

Galakto-oligoszacharidok (GOS)

Galakto-Oligo Szacharid

- **Bizonyítottan prebiotikus hatású vegyületek**

- **Szerkezet:** Gal_n-Glu n=1-9

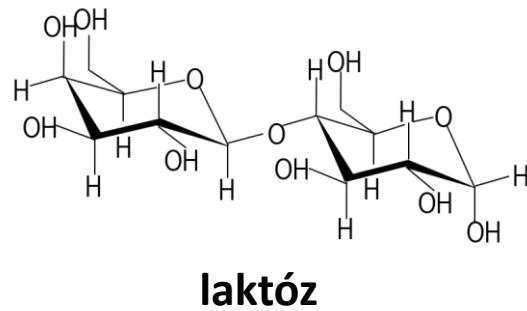
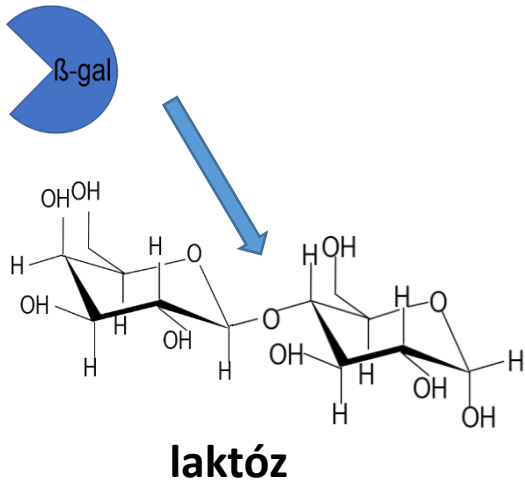
- **Szubsztrát:** laktóz - savó-eredetű

- **Szintézis** β-galaktozidáz enzimmal

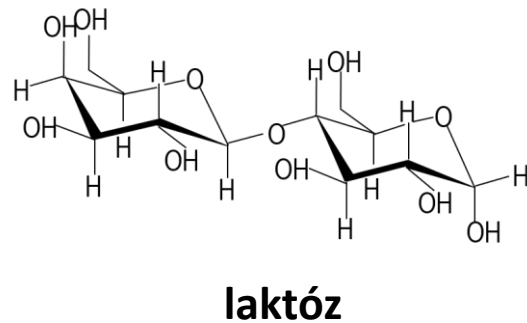
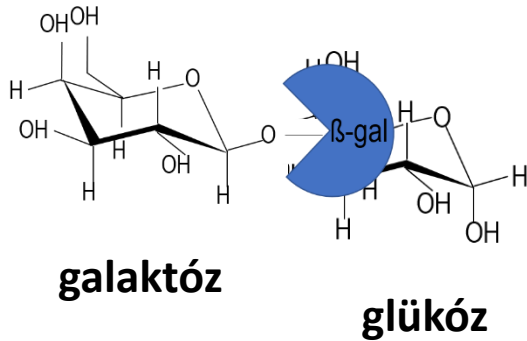
→ Alacsony laktóz cc.: hidrolízis

→ Magas laktóz cc.: GOS szintézis

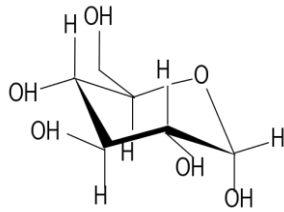
Galakto-oligoszacharidok enzimes szintézise

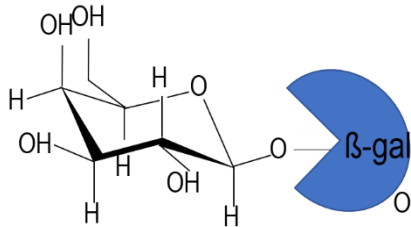
Galakto-oligoszacharidok enzimes szintézise

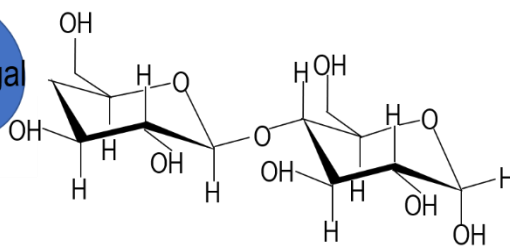
Galakto-oligoszacharidok enzimes szintézise

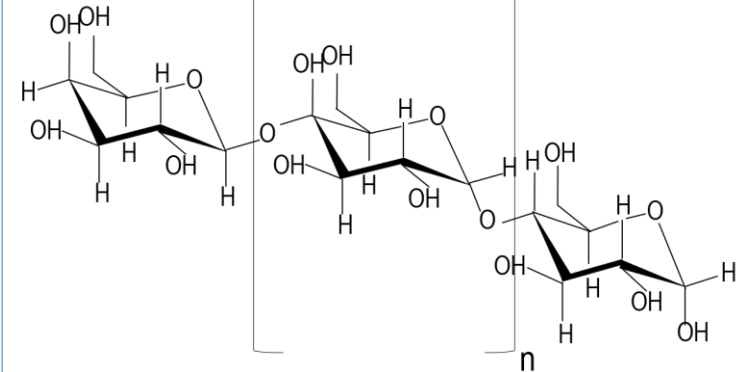
glükóz

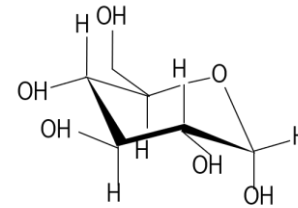
galaktóz

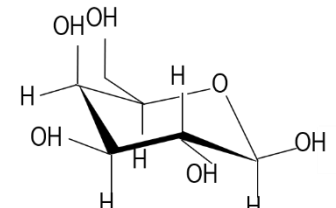
laktóz

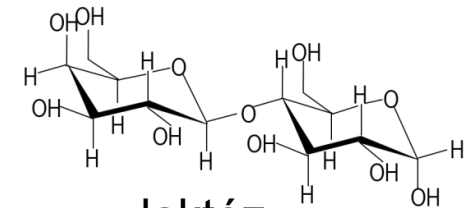
Galakto-oligoszacharid

glükóz

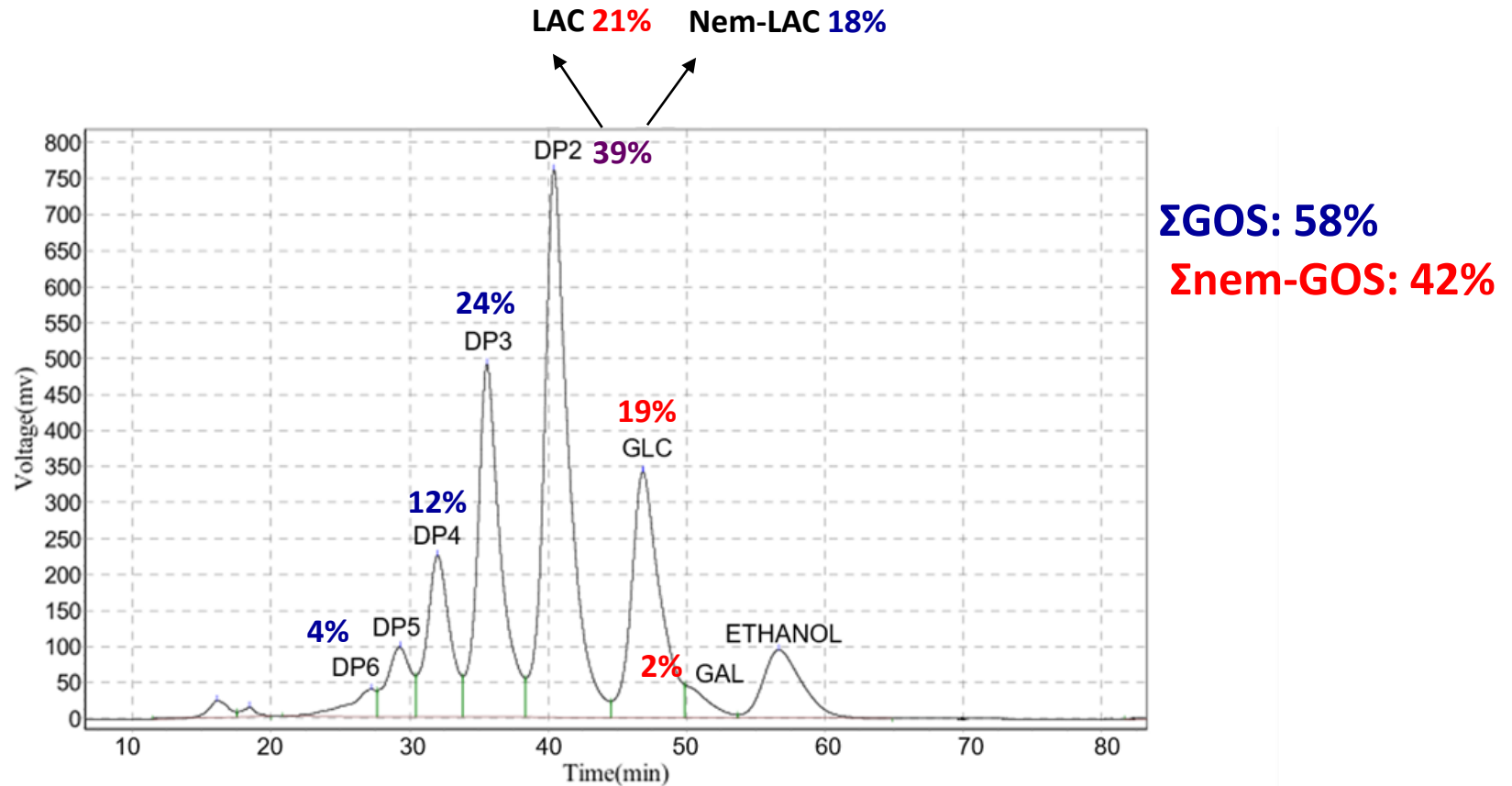
galaktóz

laktóz

Vivinal GOS Syrup (FrieslandCampina) frakciói

10%-os GOS+0.5% YE tápközeg HPLC kromatogramja (+ 5w/v% etanol)

DP: Degree of Polymerisation

Célkitűzés

A nyers GOS szirup monoszacharid és laktóz tartalmának szelektív fermentációja tejsavbaktériumok segítségével, ezáltal tiszta GOS-t tartalmazó tejsavasán erjesztett funkcionális ital alap előállítása

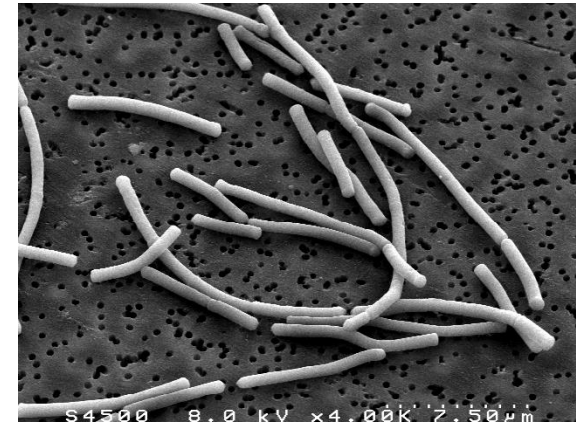
Lépések

- 1. Törzsszelekció:** GOS-t nem hasznosító LAB törzsek kiválasztása
- 2. Fermentáció (tápközeg) optimalása**
- 3. Termelt metabolitok meghatározása :** Szerves savak, L(+) és D(-) tejsav mérése
- 4. GOS kihozatal és tisztaság meghatározása**
- 5. Termék(ek) értékelése táplálkozási és élelmiszer-biztonsági szempontból**

Törzs szkrínelés

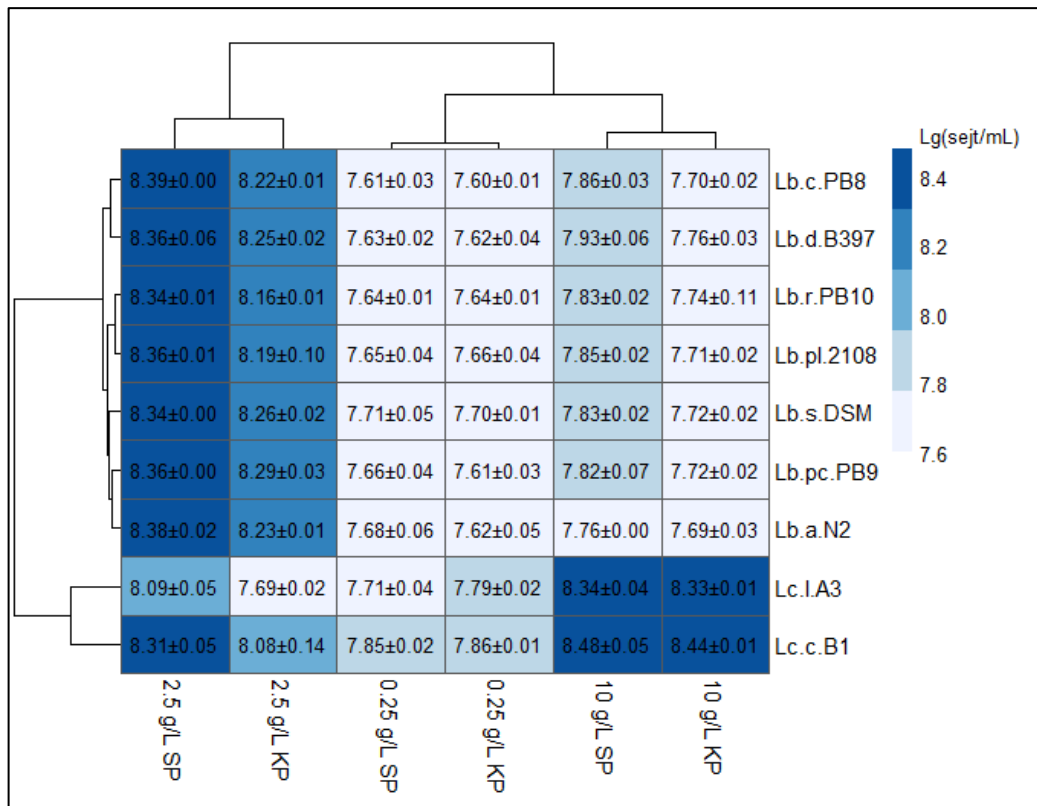
LAB törzsek:

- *Lactobacillus delbrueckii* ssp. *bulgaricus* B397
- *Lactobacillus sakei* DSM 20017
- *Lactobacillus acidophilus* N2
- *Lactobacillus casei* PB 8
- *Lactobacillus helveticus* PB 9
- *Lactobacillus plantarum* 2108
- *Lactobacillus rhamnosus* PB 10

- *Lactococcus lactis* A1
- *Lactococcus cremoris* B1

Törzsselekció és nitrogén forrás kiválasztása

Szaporodás

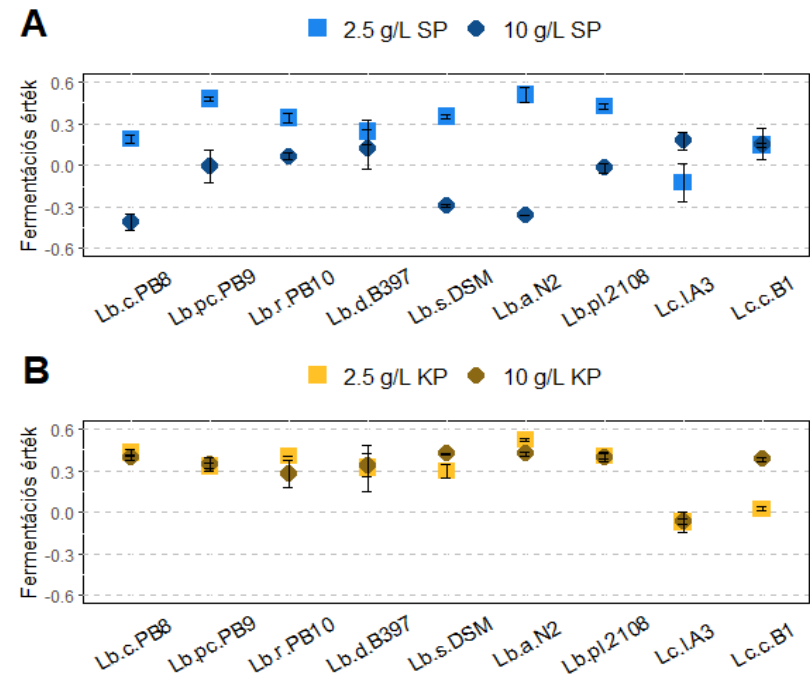

Lactobacillus törzsek: 2,5 g/L Szója vagy kazein pepton

Lactococcus törzsek: 10 g/L Szója vagy kazein pepton

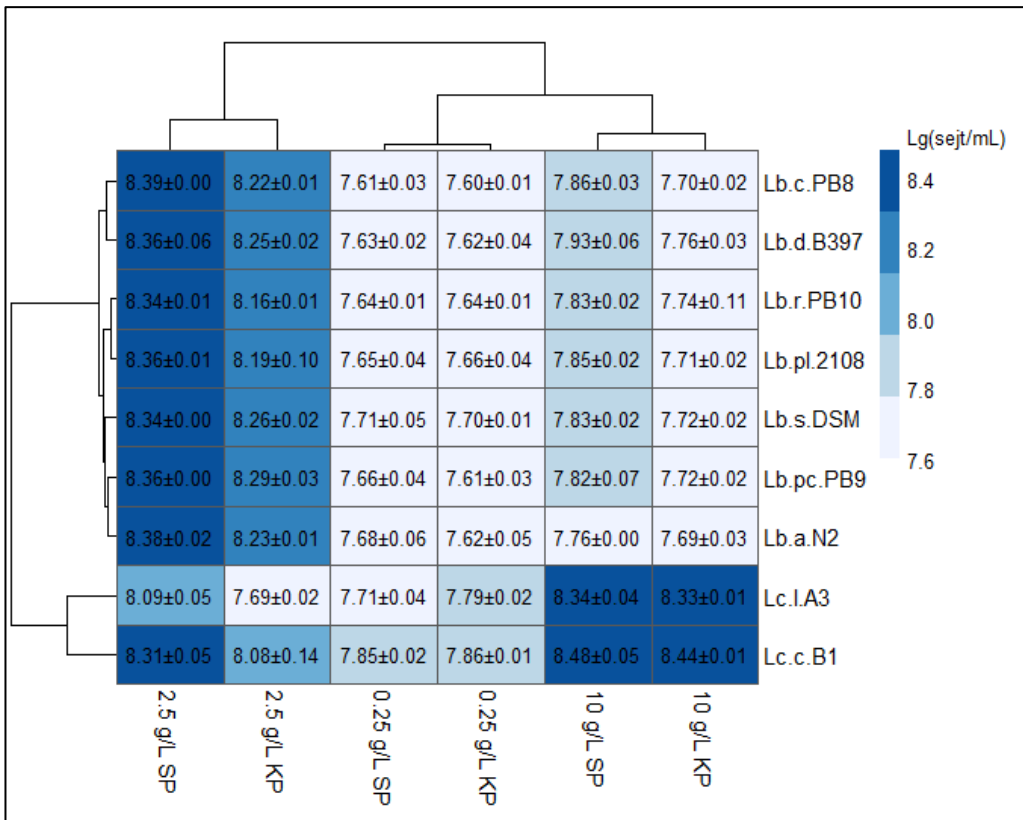
Szelekció fermentációs érték alapján

SP: szója pepton; KP: kazein pepton

Törzsselekcció és nitrogén forrás kiválasztása

Szaporodás

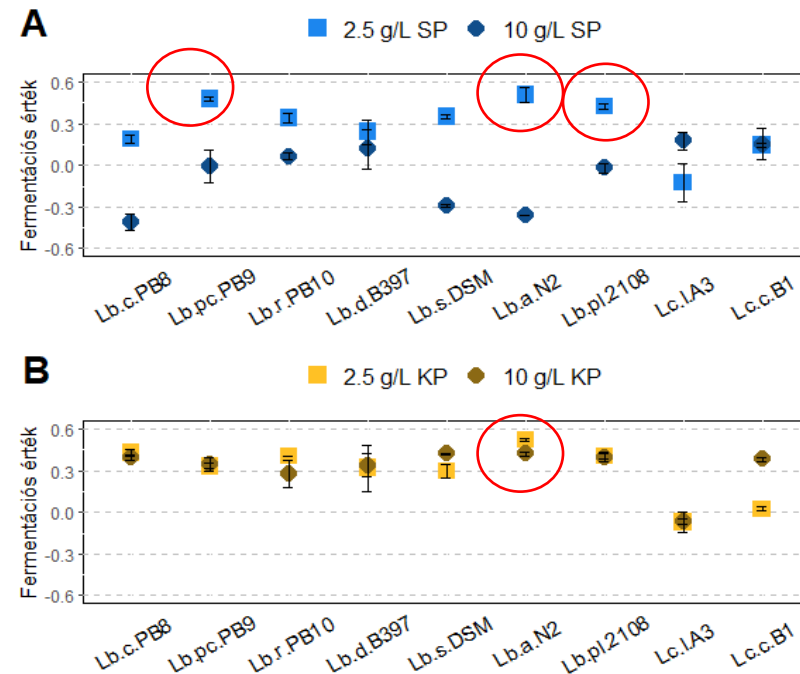

Lactobacillus törzsek: 2,5 g/L Szója vagy kazein pepton

Lactococcus törzsek: 10 g/L Szója vagy kazein pepton

Szelekció fermentációs érték alapján

SP: szója pepton; KP: kazein pepton

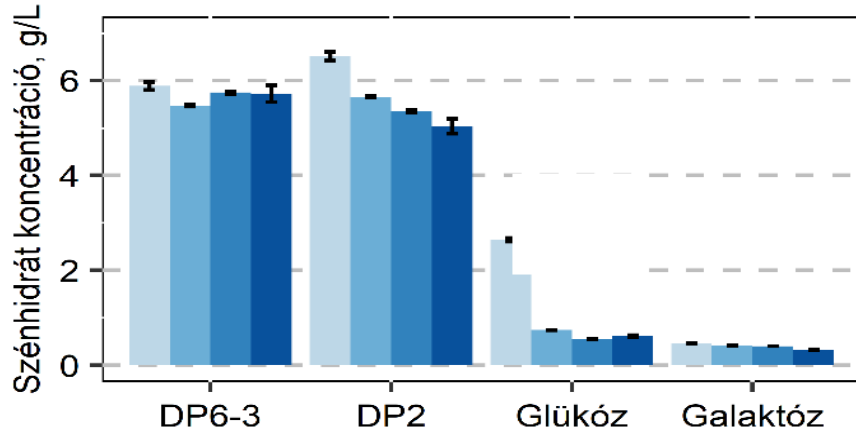

Lactobacillus paracasei PB9
Lactobacillus acidophilus N2
Lactobacillus plantarum 2108

Mono- és diszacharidok szelektív metabolizmusa

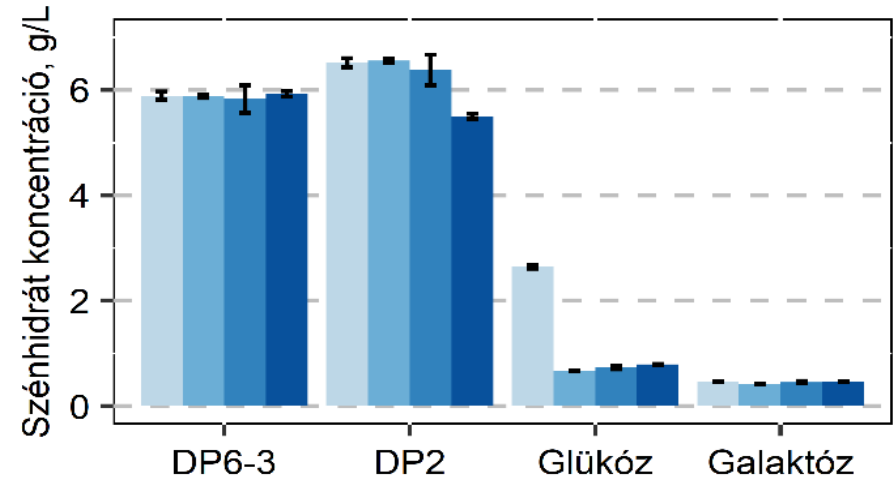
L. acidophilus N2

GOS+2,5 g/L SP

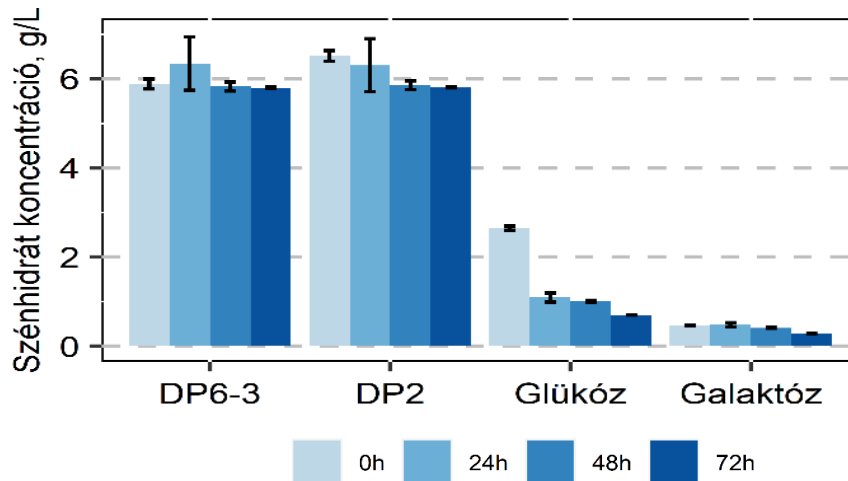
L. paracasei PB9

GOS+2,5 g/L SP

L. plantarum 2108

GOS+2,5 g/L SP

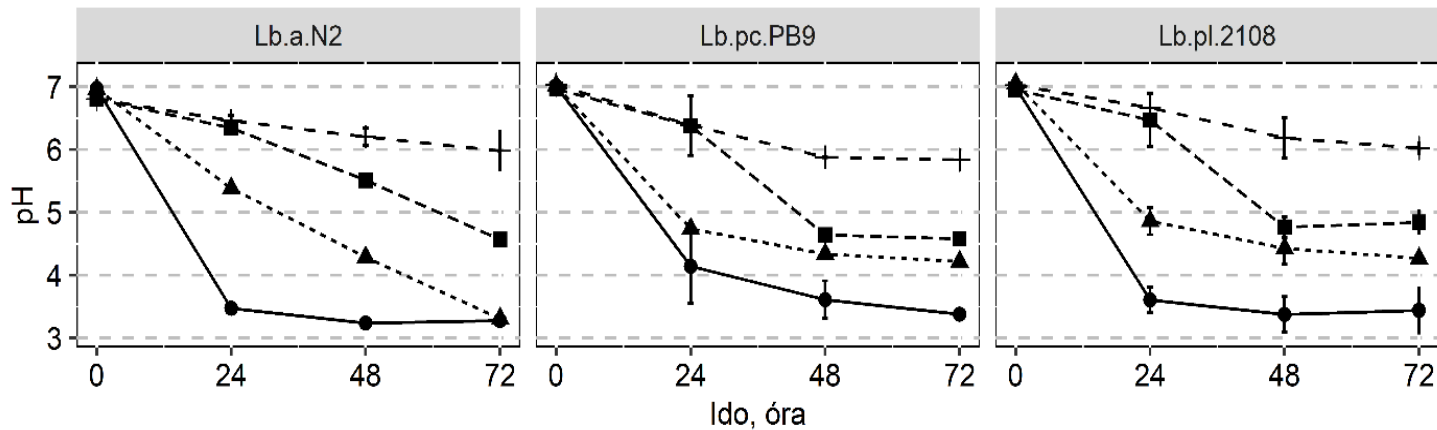
- **Nem valósul meg** a mono- és diszacharidok eltávolítása
- A pH gyors csökkenése (24 óra alatt ~3,4-es pH érték) miatt a **metabolikus aktivitás lecsökken**
- **Pufferelés** hatásának vizsgálata szükséges (0,05-0,15 M foszfát puffer)

Pufferelés hatása a savasodásra és a szaporodásra

Pufferelés 0,05; 0,10 és 0,15 M foszfát pufferrel

pH változás

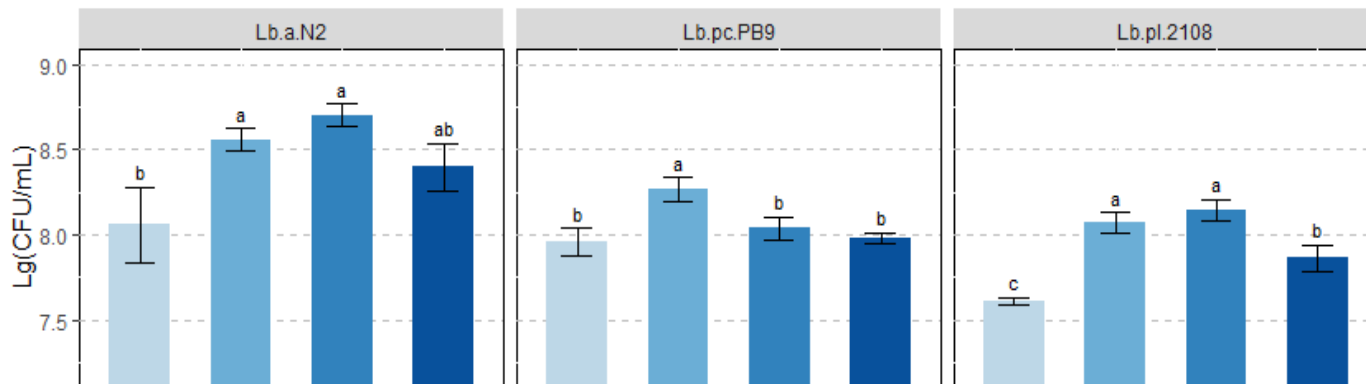
A ● GOS+SP, puffer nélkül ▲ GOS+SP, 0.05M puffer ■ GOS+SP, 0.10M puffer + GOS+SP, 0.15M puffer

Pufferelés lassítja a savasodást. 0,05 és 0,10 M optimális

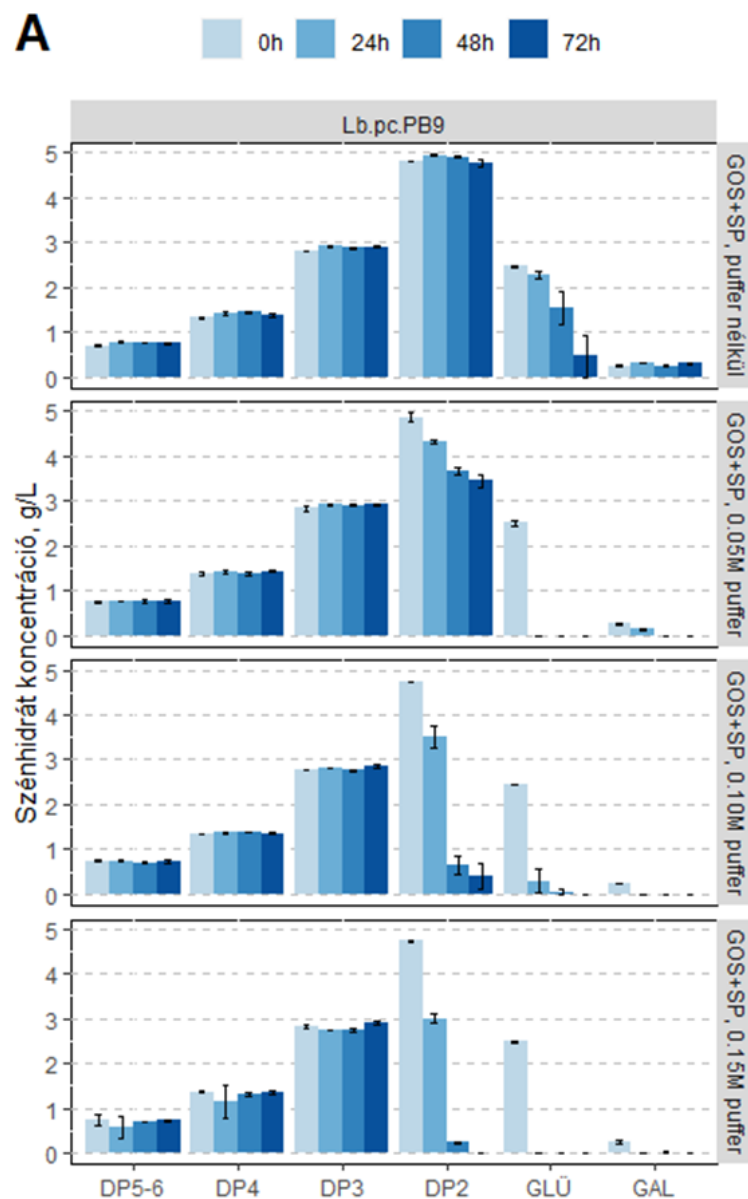
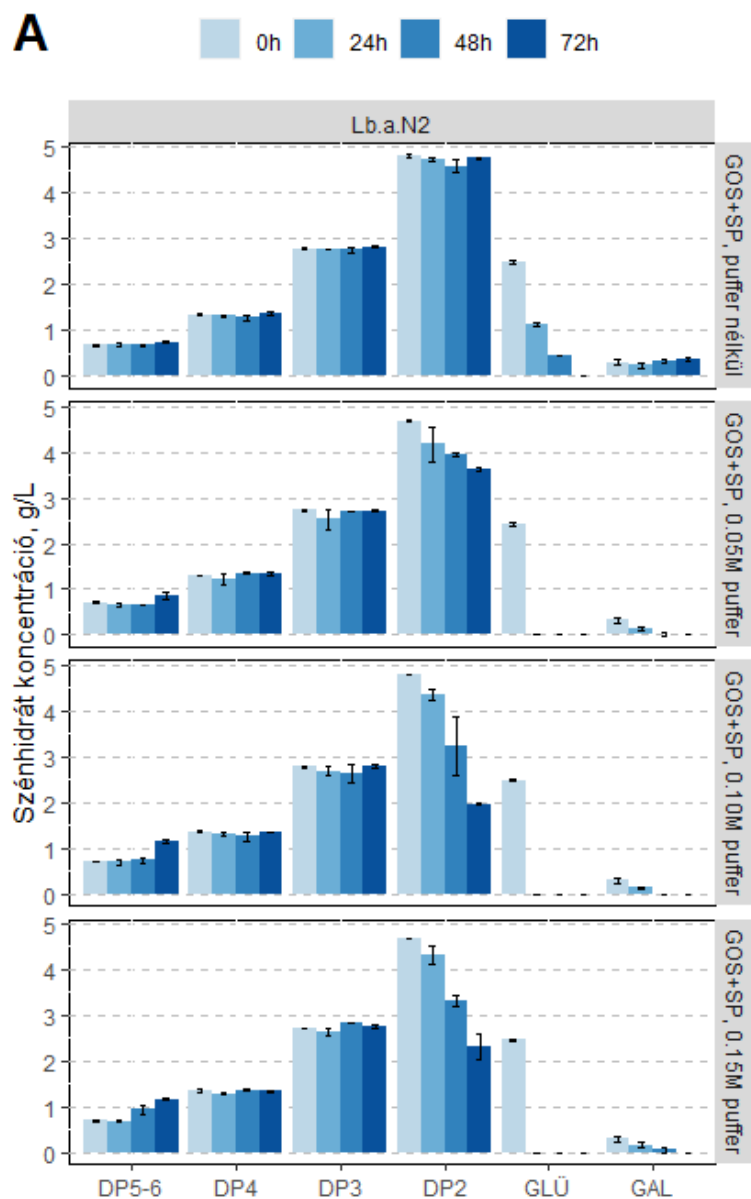
Szaporodás

A ■ GOS+SP, puffer nélkül ■ GOS+SP, 0.05M puffer ■ GOS+SP, 0.10M puffer ■ GOS+SP, 0.15M puffer

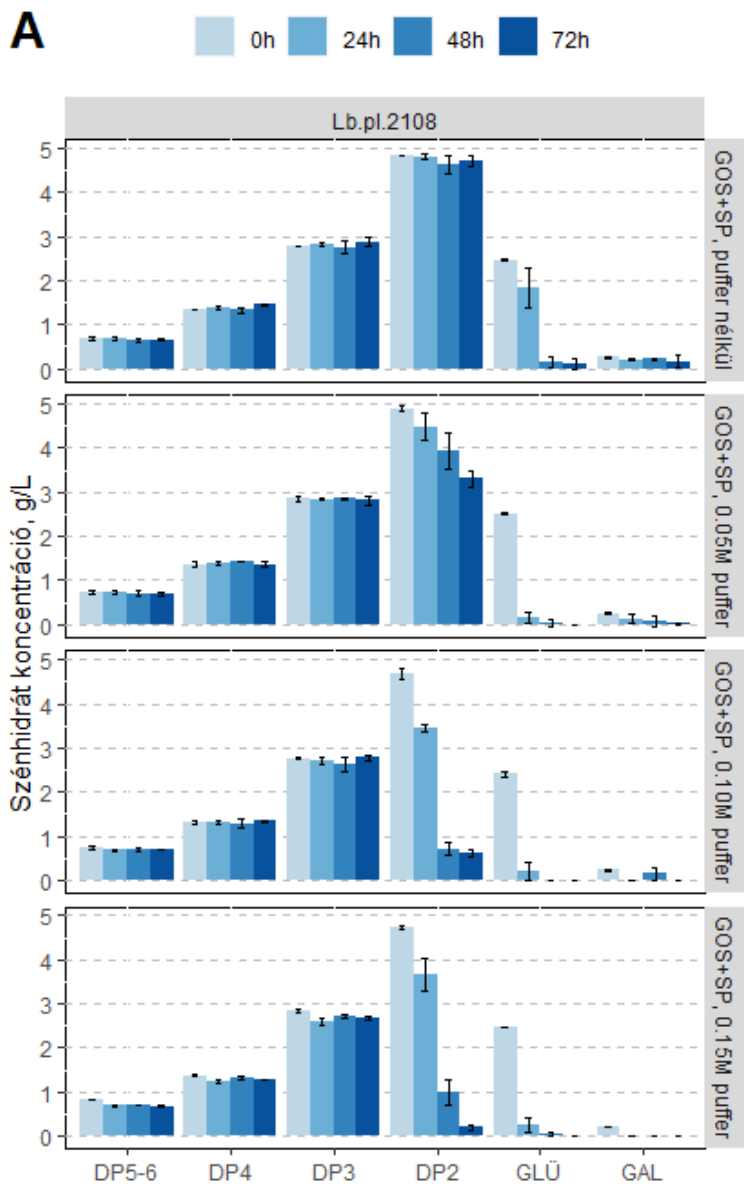
Pufferelés serkenti a szaporodást

L. acidophilus N2 és *L. paracasei* PB9 szénhidrát hasznosítási profilja

L. plantarum 2108 szénhidrát hasznosítási profilja

1) Pufferelés hatására a szénhidrát-felhasználás mértéke megnőtt

2) A *L. acidophilus* N2, *L. paracasei* PB9 és *L. plantarum* 2108 törzsek β -galaktozidáz enzimei specifikusak a nyers GOS DP2 diszacharidjainak lebontására

3) A *L. paracasei* PB9 és *L. plantarum* 2108 törzsek alkalmasak hígított GOS szirupból a mono- és diszacharidok szelektív fermentációjára (15 g/L teljes szénhidrát cc., 2,5 g/L szója vagy kazein pepton; 0,1-0,15 M KH_2PO_4 - K_2HPO_4 puffer

Mono- és diszacharidok szelektív fermentációja. GOS kihozatal (Y) és tisztaság (P_f vs P_i)

Közeg: 10% GOS syrup + 2.5 g/L kazein hidrolizátum

Strains	Buffer, mol/L	Yield (Y)	P_i	P_f	
<i>L. acidophilus</i> N2	-	96.17±4.23	38.53±0.05	48.49±0.26 ^d	<i>L. paracasei</i> PB9 és <i>L. plantarum</i> 2108 -> Teljes DP2 fázist felhasználtak
	0.05	100±1.32	38.53±0.05	64.31±0.87 ^a	
	0.10	100±2.41	38.16±0.11	70.94±0.99^b	
	0.15	99.34±3.92	38.01±0.07	57.46±0.00 ^{d^c}	
<i>L. paracasei</i> PB9	-	100±0.48	38.72±0.05	45.19±1.09 ^d	-> Nagy tisztaságú GOS keletkezett
	0.05	95.01±0.87	38.62±0.23	65.16±0.23 ^a	
	0.10	100±1.40	38.47±0.09	93.34±2.18 ^b	
	0.15	98.05±0.49	39.01±0.20	97.34±0.22^c	
<i>L. plantarum</i> 2018	-	100±3.26	38.69±0.03	50.13±1.26 ^c	
	0.05	97.9±4.93	38.62±0.23	67.43±0.77 ^a	
	0.10	100±1.65	38.47±0.09	94.63±0.66^b	
	0.15	96.99±1.42	39.01±0.20	94.14±1.30 ^b	

Mono- és diszacharidok szelektív fermentációja

Szerves sav termelés

Törzs	Puffer M	Szerves savak (g/L)				
		L-Tejsav	D-Tejsav	Citromsav	Borkősav	Propionsav
<i>L. acidophilus</i> N2	-	2.24±0.03	0.12±0.01	nd	nd	0.14±0.00
	0.05	4.42±0.12	0.13±0.04	0.37±0.13	0.19±0.01	0.17±0.02
	0.10	4.71±0.16	0.27±0.08	1.88±0.18	0.40±0.07	0.03±0.05
	0.15	3.44±0.17	0.18±0.17	2.46±0.05	0.5±0.01	0.14±0.00
<i>L. paracasei</i> PB9	-	1.77±0.23	0.00±0.00	nd	nd	0.11±0.00
	0.05	4.51±0.12	0.15±0.04	nd	0.21±0.05	0.13±0.00
	0.10	6.17±0.37	0.17±0.07	1.56±0.88	0.43±0.05	0.14±0.02
	0.15	6.47±0.16	0.31±0.17	2.08±0.01	0.52±0.03	0.22±0.00
<i>L. plantarum</i> 2108	-	2.57±0.09	0.03±0.05	nd	nd	0.18±0.02
	0.05	4.49±0.23	0.29±0.19	nd	0.20±0.01	0.16±0.01
	0.10	6.46±0.18	0.25±0.02	1.63±0.42	0.27±0.14	0.21±0.02
	0.15	6.18±0.36	0.50±0.28	2.31±0.05	0.47±0.01	0.17±0.01

→ Savtermelés mennyisége és spektruma pufferelés hatására megnő

→ A fő termelt sav az L-tejsav

→ D-tejsav csak kis mennyiségben detektálható

→ Citromsav nagyobb mennyiségben keletkezik pufferelés esetén

Az *L. paracasei* PB9 és *L. plantarum* 2108 által végzett szelektív fermentáció eredménye felhasználható funkcionális (tejsavasan fermentált prebiotikus) italok alapjaként.

Termék(ek) értékelése táplálkozási és élelmiszer-biztonsági szempontból

Tejsav:

- 0,1 M puffer esetében 5-6,7 g/L tejsav keletkezett – tejsavasán erjesztett gyümölcs, zöldség és savó alapú italok esetében hasonló cc.
- *L. paracasei* és *L. plantarum* esetében 0,1 M-os pufferelés pH szempontjából biztonságos (<5) terméket eredményez.
- A D-laktát mennyisége max. 10%-a volt az L-laktáténak. Ez nem okozhat a vérszérumban növekedést, még D-laktát acidózisra rizikós embereknél sem.

GOS:

- Terápiás hatás eléréséhez 2,5-10 g napi fogyasztás javasolt. A fermentált ital alapból kb. 500 ml fedezi a napi szükségletet.

Foszfát-puffer foszfor tartalma:

- Max. tolerálható napi bevétel (MTDI) 70 mg P; lefogadható napi bevétel (ADI) 40 mg P/testtömeg kg. Ital alapban 32% MTDI, ill. 55% ADI.

Hippokratész:

Csupán két dolog létezik: a tudomány és a vélemény; az első tudást, a második tudatlanságot szül.

Köszönöm a figyelmet!